

“EL CONTRAPUNT A L'HORROR ÉS LA BELLESA”

Amb ‘Crònica de la devastació’, un acostament a l’horror de les guerres des dels ulls d’un poeta, Vicent Usó (Vila-real, Plana Baixa, 1963) ha guanyat l’Andròmina.

—Escriu sobre una guerra que no passa en cap espai determinat.

—Així les simbolitza totes. La novel·la naix a partir de la constatació que en el nostre entorn occidental la notícia que ens arriba de les guerres és molt maquillada. Quan em plantege escriure sobre aquest tema, des del principi tinc clar que si la ubique en un espai concret es pot interpretar que la meua denúncia tracta de les motivacions o les claus d’aquella guerra concreta, i jo el que vull és analitzar la lògica que impulsa totes les guerres. Per això, per no reduir l’abast de la denúncia, no hi ha noms de llocs, ni dels exèrcits, no hi ha banderes ni res que pugui donar peu a una ubicació.

—Què l’impulsa a escriure sobre la guerra?

—En les novel·les, jo intente explicar-me les claus del món en què visc i aquest em semblava un tema de molt de pes. Per això una persona de Vila-real, que és una població bastant pacífica, es planteja per què l’ésser humà té la necessitat de matar-se a gran escala. Al meu entendre, si la literatura serveix per a alguna cosa és, precisament, per a conèixer-nos més a nosaltres mateixos.

—La guerra és cosa de tots?

—Segurament, l'ànima de la gent que està involucrada en aquesta lògica i que és capaç de fer aquestes bestieses, a Rwanda o on siga, no està tan allunyada de nosaltres. De mi, com a primera persona que tinc a mà, o del meu entorn. Crec que les mateixes barbaritats que es fan on hi ha una guerra serien capaces de perpetrar-les la gent de tots els entorns de totes les persones. Una conclusió a què he arribat a partir de la indagació que comporta la novel·la és que la lògica que impulsa la guerra ho amara tot i totes les persones. Ens pot posar a tots en aquesta escala tan baixa de la condició humana.

—Com ha estat el procés d’indagació sobre l’horror que descriu?

—He recollit els testimonis que han estat a la meua mà. I he procurat aplicar-los un filtre. Supose que per deformació professional, perquè tot i que encara no exercisc, acadèmicament parlant sóc historiador i el que fa la història és una mica això: anar filtrant, dels documents, la informació que interessa. He aplicat un primer filtre bàsic: no fiar-me, no tenir en consideració les opinions dels qui munten les guerres, dels jerarques o dels caps dels exèrcits, sinó de la gent que fugia i que havia patit les guerres. I tot, de llocs molt diferents.

—I n’ha sortit indemne, d’aquest procés d’indagació i escriptura?

—No surts mai indemne de cap novel·la si la fas amb rigor. Mai. Sempre acabes patint les seqüeles de les conclusions a les quals arribes. I jo no he estat immune a aquesta novel·la.

—Hi ha algun contrapès a l’horror, en el seu text?

—Jo crec que les novel·les han de respirar i que el lector no en té cap culpa, de les teues dèries, que no el pots massacrar encara que els temes que plantegeges siguin terribles. I crec també que l’única cosa que ens pot salvar és la sensibilitat. L’ésser humà és capaç de les bestieses més malles, però també és capaç d’aconseguir fites molt elevades en altres àmbits, que pertanyen al que jo simbolitze com a contraposició a l’horror: la bellesa. Per això el protagonista és un poeta. D’alguna manera la poesia simbolitza l’indret més depurat, no sols de la literatura, sinó de totes les arts. Crec que quan trobem que una pintura ens arriba pensant en clau poètica. És a dir, ens arriba perquè té poesia. I segurament, en definitiva, la poesia és la bellesa en un sentit molt ampli i no sols formal sinó també conceptual.

—Guerra i poesia, horror i bellesa, en una mateixa novel·la.

—El contrapunt a l’horror és la bellesa. I per això hi ha la lluita entre els dos elements. De fet hi ha una escena en què bombardegen el lloc on és el poeta, que és qui conta la història, i ell només troba una manera de salvar-se de la por: llegir un poema-

ri en veu alta. És a dir, atacant les bombes amb poemes. Em sembla una imatge molt gràfica. Jo crec que si cap salvació tenim és precisament la sensibilitat, la poesia, la bellesa; dedicarnos a altres coses de major profit personal que no la guerra.

—El protagonista emprèn un camí de coneixença d'ell mateix i ho fa, en un escenari dramàtic, de la mà del seu nét.

—Fa un camí d'acostament físic, perquè fuig de la ciutat fins al poble on viu el nét, que es diu Luka, com ell. Una vegada allí, ja fa un acostament interior, i precisament per això, de valoració de les coses del seu entorn. Entre elles, la més valuosa, precisament perquè també simbolitza la bellesa en estat pur: la innocència del nét. Paradoxalment, fa aquest acostament al mateix temps que el nét va perdent la condició d'innocent, perquè la guerra també se li acosta. Són molts camins plurals que es van acostant al lloc on s'aglutina tot: el camí que fa la guerra que s'acosta, el camí cap al poble on ha de trobar el nét, l'acostament a la relació amb la seua companya, que segurament ha tingut molts equívocs... Un poc fa el camí cap a l'essència de la vida.

—I l'essència de la vida és...?

—Això jo no ho sé, i tampoc no sé si ell ho acaba de descobrir. Luka s'adona que les coses importants no tenen cap relació amb la seua carrera literària —en un sentit d'èxit o de reconeixement social—, sinó amb la carrera personal, amb la pròpia maduració que li permet d'apreciar millor els detalls. A mi m'ha ensenyat molt, aquesta novel·la. Sempre aprenc, escrivint, però en aquest cas m'he hagut de plantejar moltes coses. La importància de les coses petites, per exemple. És a dir, més un vers que no un llibre o, sobretot, més que no tota la parafernàlia que es pot organitzar a partir d'un reconeixement acadèmic o etcètera. Vull dir la importància que pot tenir una olor, el tast d'un got de llet al matí. Segurament, l'últim raig del sol de cada dia és molt més valuós que moltes lloances que et puguen fer creure que ets d'allò més important.

"No m'interessaven els budells de les víctimes, m'interessava el seu dolor. No el fàstic, sinó l'horror. I l'horror, en aquest llibre, et ve a buscar."

—Aquesta recerca de la bellesa, de l'essència de les coses, també l'ha traslladada a la forma del text.

—Efectivament. Sempre ho has de fer, això. Però aquí el narrador és un poeta i, per tant, calia cuidar formalment el text més enllà del que faig sempre. A més a més, volia que el mateix text fóra ja una contraposició a l'horror que contava. Havia d'estar narrat amb precisió i, alhora, amb certa riquesa formal. Això no vol dir que siga un text especialment complex quant a la recerca de paraules, sinó ajustat, sense que en sobre res. Si ens centrem en una indagació tan vitalment poderosa com és la de l'horror i la de la bellesa, no podem entretenir-nos en paraules vanes: hem d'anar al concepte. Un poc per això és que pren la forma de paràgrafs tancats, de fragments que van l'un darrere de l'altre.

—Vostè explica l'horror sense sang i fetge.

—Aquesta obra no se centra en el més escabros; a mi m'interessa l'horror com a concepte. És clar que si parlem de guerra és difícil defugir tot

això. Però no hi ha cap escena de mactances en directe. No m'interessaven els budells de les víctimes, m'interessava el seu dolor. No el fàstic, sinó l'horror. I l'horror, en aquest llibre, et ve a buscar. Hi ha després alguns elements visuals de bellesa. Luka, per exemple, que realitza un procés de descreïment de totes les divinitats, descobreix que de vegades les persones poden viure en una rosa. Aleshores en planta una en la tomba de la dona.

—Deixa alguna possibilitat de sortida, en la novel·la?

—Se l'ha de buscar cada lector. Jo done els elements perquè cadascú decideixca. Crec que tota obra pertany tant a l'autor com als lectors —és evident— i que d'alguna manera també els hem de passar una part de responsabilitat. Ells han de fer la seua obra, fer-se les seues preguntes, arribar a les seues conclusions. Cadascú que siga optimista o pessimista en funció de la seua pròpia visió, del seu propi trajecte amb el llibre.

Núria Cadenas